

Gilbert Achcar: Frihet att kritisera religionen är en av yttrandefrihetens prövostenar

[Intervju av Farooq Sulehria för Pakistans Viewpoint Online. Här översatt från [International Viewpoint](#), september 2012. Översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Farooq Sulehria (FS): Ett årionde efter din bok *Barbariernas kamp* [Stockholm: Röda rummet, 2003],* som skrevs under efterdyningarna till 11 september, verkar det som om situationen bara har förvärrats. En karikatyr i en föga känd tidning, en omogen video: allting kan tända en ”kamp mellan barbarierna” förklädd till en ”kamp mellan civilisationer”. Hur skulle du vilja analysera den pågående vågen av protester mot videon ”Muslimernas naivitet” i delar av den muslimska världen?

Gilbert Achcar (GA): Den sammandrabbning mellan barbarier som jag analyserade ska inte betraktas genom linsen från sådana händelser, utan istället utifrån mycket viktigare frågor som Guantanamo, invasionen av Irak, tortyren i Abu Ghraib i Irak, USA:s allt större användande av utomrättsliga mord, etc. Sådana händelser utgör verkligen bakslag för civilisationsprocessen.

Det reaktionära barbari som finns i den muslimska världen förkroppsligas till största delen av al-Qaida och andra ultrafundamentalistiska strömningar som talibanerna (oavsett vad man räknar dit) och visar sig under mycket allvarligare händelser än de senaste demonstrationerna, som till exempel det fruktansvärda och ändlösa sekteristiska dödandet i Irak.

Dessa fientliga barbarier livnär sig på varandra. Givetvis är det de mäktigaste som är de värsta syndarna: världsmakterna, västmakterna såväl som Ryssland, som för det första har skapat denna dynamik med mot varandra fientliga inställda barbarier.

FS: Åtminstone i Pakistan pekar man i allmänhet på västvärldens, och speciellt USA:s, hyckleri när det handlar om yttrandefrihet. ”Att förneka Förintelsen är ett brott” är en vanlig refräng. Hur kommenterar du det?

GA: Låt oss för det första få rätsida på det hela. Att förneka Förintelsen är bara straffbart i några västländer, inte i alla. Det är inte belagt med straff i USA självt. Förintelseförnekare kan fritt publicera sitt vansinne i USA. Detta faktum ignoreras av alla de som använder förbudet mot att förneka Förintelsen som ett argument mot USA.

Det finns i själva verket lagar mot hets mot folkgrupp i alla västländer utom USA, där det första tillägget i konstitutionen förbjuder alla begränsningar på yttrandefriheten. I ett hävdande av denna princip gick USA:s Högsta domstol så långt att den 1977 försvarade det amerikanska nazistpartiets rätt att marschera genom byn Skokie, vars invånare till stor del bestod av judiska överlevare från koncentrationslägren. Visst har det förekommit kränkningar av denna rättighet, speciellt mot muslimer i USA efter 11 september och den efterföljande vågen av islamofobi. Men det är alltid möjligt att kämpa tillbaka juridiskt, och medborgarrättsrörelsen är aktiv i sådana frågor.

När man i Europa anser att man blivit utsatt för hets mot folkgrupp kan man ta till lagliga åtgärder. Frågan om Europas dubbelmoral ställs ofta i förhållande till judar, eftersom det i Europa är mycket svårare att hålla judefientliga eller antisemitiska tal än islamofobiska. Men detta beror på två faktorer. För det första Europas skuld känslor för Nazitysklands folkmord på judar under Andra världskriget, där Europa till stor del var delaktigt.

För det andra finns det mäktiga judiska institutioner som vaksamt opponerar sig mot alla yttringar som de bedömer som antisemitiska, ofta genom att på ett felaktigt sätt likställa kritik av Israel med

* Finns även på www.marxistarkiv.se – öa.

antisemitism. De är mäktiga men lägg märke till hur de reagerar. Inte genom att hålla våldsamma demonstrationer som i själva verket skulle öka antisemitismen, utan genom att ta till rättsliga åtgärder, publicera artiklar och så vidare. Ibland tar de till och med sin tillflykt till något som kan kallas intellektuell terrorism genom att försöka skrämja kritiker av den israeliska staten eller sionismen med anklagelser om antisemitism.

Men de som säger att yttrandefriheten i väst är partisk mot islam därför att den är mindre tolerant mot judefientliga yttranden glömmer att den överväldigande majoriteten i väst inte är judiskt troende utan kristna. När det gäller kristendom är invånare i väst fria att driva med påven, Jesus Kristus eller till och med Gud utan att vara rädda för represalier. En del av de viktigaste konstnärliga och litterära verken i väst är satiriska mot kristendomen eller religionen i allmänhet på sätt som man nuförtiden inte ens kan tänka sig när det gäller islam i den muslimska världen.

Förvisso finns det en del kristna fundamentalistiska grupper som då och då kan ta till våld mot religionsfientliga verk. Men de är helt marginella. Deras våld bestraffas och når aldrig de nivåer som under de senaste dagarna har uppnåtts i namn av religionen, och som bara motsvaras av de judiska fundamentalistiska bosätternas våld i Palestina. Dessutom ska man inte glömma bort att yttrandefriheten i Europa – i synnerhet i Storbritannien – har gynnat alla möjliga sorters islamistiska fundamentalister som sökt en fristad där mot förtrycket i muslimska länder än det har gynnat folk som begår den sortens provokationer som vi diskuterar.

Alla som retas upp av ett symboliskt våld som videon i USA eller teckningar i Frankrike borde svara med ett likadant symboliskt våld eller med fredliga protester. Inte med fysiskt våld. Att ta till fysiskt våld mot en symbolisk handling är ett tecken på intellektuell svaghet. Ni kommer ihåg hur talibanerna förstörde de jättelika Buddhastatyerna i Bamiyan. Dessa statyer var ett världsarv. Reagerade buddhister våldsamt? I Egypten och Nigeria har kristna och kyrkor upprepade gånger angripits våldsamt under de senaste månaderna. Såg ni några våldsamma demonstrationer av kristna över hela världen som hämnades mot muslimska länder? Folk inser skillnaden mellan de fanatiska extremister som genomför angreppen mot kristna och den vanliga muslimska befolkningen. Muslimer borde också förstå att de våldsamt islamofoba extremistgrupperna i västländerna är marginella, i själva verket mycket mindre betydande än de våldsamt islamistiska fundamentalistiska extremistgrupperna i muslimska länder.

Det bästa är att ignorera tokiga provokationer som filmen "Muslimernas naivitet" eller knäppskallen Terry Jones' Koranbränning. De är så idiotiska att de inte förtjänar några reaktioner överhuvudtaget. Den största tjänst man kan göra dessa provokatörer är att besvara deras provokationer besinningslöst. Agitatorer är framgångsrika när de lyckas egga målgruppens känslor. Det är därför en del personer med rätta hävdar att förbudet att förneka Förintelsen till exempel i Frankrike motverkar sitt eget syfte. På grund av förbudet har franska Förintelseförnekare blivit väldigt berömda i Frankrike, medan nästan ingen känner till vad de amerikanska Förintelseförnekarna heter. Om ingen hade reagerat på Terry Jones' fruktansvärt idiotiska provokationer så hade de aldrig blivit kända, precis som tusentals liknande anti-islamska uttalanden. Om ingen hade brytt sig om honom så hade han inte genomfört sin förfärliga fars. De här galningarna är islamofober. Muslimska politiska krafter som reagerar på ett så våldsamt sätt som vi har upplevt stärker i själva verket just den islamofobi som de protesterar mot.

Salman Rushdies verk hamnar givetvis i en helt annan kategori. De kan man inte avfärda som skräp. Han är en betydande nutida författare. Men hans *Satansverserna* är faktiskt väldigt harmlösa jämfört med de satirer om kristendomen, eller judendomen för den delen, som finns fritt tillgängliga i väst.

FS: Efter Salman Rushdie-affären har det varit de danska teckningarna, Geert Wilders film och nu filmen som gjorts i USA. Varenda gång har vi sett våldsamma massiva reaktioner. Hur förklarar du det?

GA: Det är helt uppenbart att vissa politiska krafter utnyttjar dessa händelser för att agitera för sin sak, som Khomeini gjorde i fallet Rushdie. Han läste aldrig Salman Rushdies bok, på samma sätt som de flesta av de som demonstrerade mot den islamistfientliga filmen inte har sett den. Det är alltid samma historia: en del politiska krafter utnyttjar dessa tillfällen genom att hetsa upp politiskt okunniga människors primitiva känslor för att driva sin egen politiska dagordning. Fundamentalistiska krafter har alltid utnyttjat sådana provokationer. Det är så de bygger upp sitt inflytande.

FS: I Pakistan torgför regeringen, islamister och ledande media en gemensam tanke om att kräva en världsomfattande FN-lagstiftning som förbjuder hädelse. Vad anser du om det kravet?

GA: Jag är hundra procent mot det. Tanken på hädelse är en medeltida uppfattning. De som kräver det vill föra oss tillbaka till medeltiden. Om man vill förbjuda religionskritik så måste man förbjuda det för alla religioner. För att kunna tillämpa ett förbud mot hädelse måste man förbjuda ett enormt stort antal litterära, konst- och filosofiska verk som samlats under många århundraden på alla språk, givetvis inklusive arabiska. Sådana verk är idag förbjudna i arabvärlden, men det vittnar om bristen på yttrandefrihet.

Frihet att kritisera religionen är en betydelsefull prövosten för yttrandefriheten. Så länge samhället inte accepterar denna frihet har det inte uppnått yttrandefrihet. Det är en plikt för människor som tagit ställning för demokratiska friheter att höja rösten mot barbariska reaktioner på galna provokationer. Att kapitulera för den religiösa demagogen kommer att få ett mycket högt pris på alla nivåer. När denna process att inskränka yttrandefriheten väl har inletts så har den inga begränsningar. Vem ska avgöra vad som är hädelse och inte?

FS: Demonstranterna i Pakistan siktade in sig på symboler för rikedom (banker, bilar, bankomater) eller västkulturen (biografer, teatrar). En del personer betraktar dessa våldsamma aktioner i den muslimska världen som en del av en bredare konflikt mellan väst och den muslimska världen. Vad anser du om det?

GA: Jag håller inte med. Under vissa omständigheter kan våld vara förståeligt när folk demonstrerar mot samhällseliga och ekonomiska angrepp mot deras levebröd eller protesterar mot faktiska blodbad, massakrer, invasioner eller ockupationer som utförts av västmakterna, eller den sionistiska ockupationen av Palestina. Men faktum är att många av de verkliga massakrer som västmakterna eller sionisterna har begått inte ledde till några motsvarande reaktioner. Sanningen är att det våld som uppvisas framförallt är fundamentalister som politiskt utnyttjar en provokation för ytterst reaktionära syften.

FS: Vänstern är en svag kraft i de flesta muslimska länder och hamnar ofta i en märklig situation under sådana kriser. Medan vänstern i Pakistan till exempel fördömer rasistiska provokationer, så förespråkar den begränsningar av yttrandefriheten i förhållande till religionen. Vad tycker du om den inställningen?

GA: Vi skördar idag vänsterns misslyckande sedan flera decennier att resa det grundläggande sekulära kravet att skilja religionen från staten. Sekularism – inklusive frihet att tro, vara religiös eller vara gudlös – är ett grundläggande demokratiskt villkor. Det borde därmed vara en grundläggande del av varje demokratiskt program, för att inte tala om ett vänsterprogram. Men större delen av vänstern i min del av världen, arabvärlden, har kapitulert i denna fråga. I Egypten till exempel, har stora delar av vänstern, inklusive den radikala vänstern, nästan helt förlorat begreppet sekularism ur sitt språkbruk. När den ”islamistiska” turkiska premiärministern Erdoğan besökte Egypten sa han ironiskt nog offentligt att han stod för sekularism, till muslimska brödraskapets förtret.

Om vänstern vill utmana de islamistiska krafternas dominans och utveckla en motrörelse på det politiska, sociala och kulturella området så måste den beslutsamt kämpa för sekularism och mot könsförtryck – en annan strid som många inom vänstern ryggar för av rädsla för att ”skada de

troendes känslor”. Det är en strategi som motverkar sitt eget syfte.